

CONVENȚIA DE ARBITRAJ – CONDIȚIE NECESARĂ PENTRU DESFĂȘURAREA ARBITRAJULUI

Aurel BĂIEȘU,

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul articol este consacrat problematicii convenției de arbitraj, care este temeiul juridic pentru soluționarea litigiilor pe cale de arbitraj, având în vedere natura contractuală a arbitrajului ca modalitate alternativă de soluționare a litigiilor. Este subliniat faptul că, în virtutea principiului libertății contractuale, părțile convenției de arbitraj sunt libere să determine cuprinsul acestei convenții, având facultatea de a o adapta la circumstanțele particulare raporturilor contractuale dintre ele. În lucrare sunt tratate așa aspecte ca legea aplicabilă convenției de arbitraj, obiectul convenției (inclusiv, problematica arbitrabilității litigiilor), forma și conținutul convenției, în funcție de tipul arbitrajului – instituționalizat sau ad hoc – la care au recurs părțile (inclusiv, structura instanței de arbitraj, locul arbitrajului, limba procedurii etc.).

Cuvinte-cheie: arbitraj, convenție de arbitraj, clauză arbitrală, tribunal arbitral, procedură arbitrală, arbitrabilitate, litigii comerciale.

ARBITRATION CONVENTION – A NECESSARY CONDITION FOR THE CONDUCT OF ARBITRATION

This article is devoted to the issue of the arbitration agreement which is the legal basis for the resolution of disputes by arbitration, taking into account the contractual nature of arbitration as an alternative method of dispute resolution. It is emphasized that, by virtue of the principle of contractual freedom, the parties to the arbitration agreement are free to determine the content of this agreement, having the faculty to adapt it to the particular circumstances of the contractual relations between them. The paper deals with such aspects as the law applicable to the arbitration agreement, the object of the agreement (including the issue of the arbitrability of disputes), the form and content of the agreement, depending on the type of arbitration – institutionalized or ad hoc – to which the parties have resorted (including the structure of the arbitral tribunal, the place of arbitration, the language of the procedure, etc.).

Keywords: arbitration, arbitration agreement, arbitration clause, arbitral tribunal, arbitration procedure, arbitrability, commercial disputes.

Introducere

Condiție primordială a arbitrajului, convenția de arbitraj este contractul de natură procedurală care stă la baza investirii arbitrilor cu puterea de a judeca un litigiu dedus arbitrajului. Legea nr. 23 din 22-02-2008 cu privire la arbitraj (în continuare - Legea 23/2008) [1], în art.2, și Legea nr. 24 din 22-02-2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional (în continuare - Legea 24/2008) [2], în art.7, definesc convenția de arbitraj ca fiind „*acordul prin care părțile supun arbitrajului toate litigiile sau anumite litigii care au apărut sau care ar putea să apară între ele cu privire la un raport juridic determinat, contractual sau necontractual. Convenția de arbitraj poate avea forma unei clauze compromisorii într-un contract sau a unei convenții separate*”. Această definiție a fost preluată din Legea-tip a Comisiei Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional asupra Arbitrajului Comercial Internațional din 21 iunie 1985, cu modificările din 2006 (în continuare – Legea-tip UNCITRAL) [3].

Tradițional, în legislație și în doctrină s-a făcut distincție între două modalități ale convenției de arbitraj: clauza compromisorie și compromisul. Clauza compromisorie este definită ca fiind acordul părților unui contract comercial internațional, exprimat într-o clauză inserată în acel contract sau într-un înscris separat, de a supune litigiile lor ce s-ar putea ivi eventual referitor la acest contract arbitrajului. Compromisul, spre deosebire de clauza compromisorie, este privit ca o înțelegere prin care părțile convin ca litigiul deja ivit între ele să fie soluționat pe calea arbitrajului, indicând-se obiectul litigiului și numele arbitrilor sau moda-

litatea de numire a lor. Aceste modalități ale convenției de arbitraj se diferențiază nu prin natura juridică ci prin obiectul lor: obiectul clauzei compromisorii este litigiul viitor și eventual, pe când obiectul compromisiului - litigiul născut și actual.

Eminentul jurist francez Frédéric Eisemann a stabilit patru funcții ale convenției de arbitraj: 1) produce efecte obligatorii pentru părți; 2) exclude intervenția instanțelor statale în soluționarea litigiului, cel puțin până la pronunțarea unei hotărâri arbitrale; 3) oferă puteri tribunalului arbitral de a soluționa posibilele litigii ce pot apărea între părți și 4) permite desfășurarea unei proceduri arbitrale eficiente și rapide care duce la pronunțarea unei sentințe susceptibile de executare judiciară [4]. În opinia acestui autor, împărtășită pe larg în doctrină [5], acele clauze care nu îndeplinesc cel puțin una din funcții enunțate, sunt considerate „patologice”, deoarece împiedică desfășurarea cu succes a arbitrajului.

Regimul juridic al convenției de arbitraj este dominat de principiul autonomiei acestei convenții, care este consacrat în instrumentele internaționale, în majoritatea legislațiilor moderne privind arbitrajul, precum și în regulamentele arbitrajelor instituționalizate. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin hotărîrea *Refineries grecques Stran și Stratis Andreadis v. Grecia* din 09 decembrie 1994, a relevat principiul autonomiei/independenței/separabilității clauzei arbitrale în raport cu contractul de bază în care ea este inserată (§ 72,73) [7]. Există o jurisprudență comparată abundentă în care este reflectat acest principiu [8, p. 80].

Autonomia convenției arbitrale se concretizează în următoarele aspecte:

- existența, validitatea sau menținerea în vigoare a convenției de arbitraj nu depind de soarta contractului principal la care această convenție se referă; declararea contractului principal inexistent, anularea sau rezoluțiunea lui nu afectează convenția de arbitraj. Scopul acestui principiu este de a ”imuniza” convenția de arbitraj contra tuturor cauzelor de ineficiență a contractului principal [6, p. 398];
- legea aplicabilă convenției de arbitraj poate fi diferită de legea aplicabilă contractului principal.

Rezultate și discuții

1. Legea aplicabilă convenției de arbitraj

Principalele instrumente internaționale privind arbitrajul comercial internațional propun unele soluții în ceea ce privește legea care va governa convenția de arbitraj. Astfel, Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New-York la 10 iunie 1958 (în continuare – Convenția de la New York) [9], prevede că, în cadrul controlului jurisdicției statale, sesizate cu o cerere privind recunoașterea și executarea unei sentințe arbitrale străine, valabilitatea convenției de arbitraj trebuie să fie apreciată în virtutea legii căreia părțile au subordonat-o, sau în lipsa unei indicații în acest sens, în virtutea legii țării unde sentința a fost dată (art.V p.1). Convenția Europeană privind Arbitrajul Comercial Internațional, adoptată la Geneva la 21 aprilie 1961 (în continuare - Convenția de la Geneva) [10], dispune că atunci când un tribunal sesizat cu o excepție întemeiată pe existența unei convenții de arbitraj va trebui să se pronunțe asupra existenței sau valabilității convenției de arbitraj, tribunalul va statua: „a) conform legii căreia părțile au supus convenția de arbitraj; b) în lipsa unei indicații în acest sens, conform legii țării unde sentința trebuie să fie pronunțată; c) în lipsa indicației asupra legii căreia părțile au supus convenția și dacă la momentul în care chestiunea este supusă unui tribunal judiciar, nu este posibil de a prevedea care va fi țara unde sentința va fi pronunțată, conform legii competente în virtutea regulilor conflictuale ale tribunalului sesizat” (art.VI p. 2).

Problema determinării legii aplicabile convenției de arbitraj apare nu numai în cadrul situațiilor circumscrise de convențiile internaționale enunțate mai sus, ci și în alte situații, de exemplu atunci când tribunalele arbitrale examinează existența, validitatea și eficiența convenției de arbitraj în cadrul exercitiului *Kompetenz Kompetenz*, i. e. a verificării propriei competențe de a soluționa litigiile cu care au fost sesizate.

Instrumentele de drept uniform, legislațiile naționale și jurisprudența comparată consacră principiul *lex vountatis*: convenția de arbitraj este supusă legii desemnate de părți. În lipsa alegerii exprese a părților a legii aplicabile convenției, soluțiile adoptate în diferite izvoare sunt diverse. Sintetizând soluțiile întâlnite, se învederează că convenția arbitrală poate fi guvernată, fie de legea sediului arbitrajului [11, p. 529], fie

de legea competentă în virtutea regulilor conflictuale ale forului care examinează existența și validitatea convenției de arbitraj (Convenția de la Geneva precitată), fie de legea materială a acestui for, fie de legea care reglementează obiectul litigiului și în special de legea aplicabilă contractului principal [12]. În jurisprudență și în doctrină, este promovată și abordarea potrivit căreia judecătoria și, mai cu seamă, arbitrii, care controlează existența, validitatea și eficiența convenției de arbitraj, pentru a evita influența unor particularități locale, sunt mai îndreptați să aplice regulile transnaționale ale comerțului internațional, i. e. *lex mercatoria* [13].

2. Obiectul convenției de arbitraj

Pentru ca să fie recunoscută și să producă efecte juridice, convenția de arbitraj trebuie să aibă ca obiect raporturi susceptibile de a fi tranșate pe cale de arbitraj. În literatura de specialitate acestei condiții i-a fost atribuit termenul de *arbitrabilitate*. Întreinerea condițiilor legale privind arbitrabilitatea litigiilor este condiția de bază care asigură atât valabilitatea și eficiența convenției de arbitraj, cât și recunoașterea și executarea sentinței arbitrale.

Convenția de la New York abordează problema arbitrabilității într-o manieră tangențială. Art. II (1) din această Convenție impune statelor să recunoască acordul de arbitraj referitor la „o chestiune care *poate fi soluționată prin arbitraj*”, în timp ce articolul V(2)(a) din Convenție prevede că „recunoașterea și executarea unei hotărâri arbitrale pot fi, de asemenea, refuzate dacă autoritatea competentă a țării în care este necesară recunoașterea sau executarea constată că, potrivit legii acestei țări, subiectul litigiului *nu poate fi soluționat prin arbitraj*. La rândul său, Convenția de la Geneva, în art. VI (2) (c) ultima teză, permite judecătorului să nu recunoască o hotărâre arbitrală dacă, în lipsa legii aplicabile convenției arbitrale, litigiul nu este arbitrabil potrivit legii forului.

În doctrină se distinge, în general, între arbitrabilitatea obiectivă (*rationae materiae*), care stabilește capacitatea unui litigiu de a fi supus procedurii arbitrale în funcție de obiectul acestuia și arbitrabilitatea subiectivă (*rationae personae*), care înglobează condițiile de capacitate a persoanelor pentru a supune un litigiu procedurii arbitrale.

Un aspect problematic în ceea ce privește arbitrabilitatea subiectivă este capacitatea persoanelor juridice de drept public de a fi părți la convențiile de arbitraj. Aceste probleme sunt abordate, *inter alia*, în convențiile internaționale în materie de arbitraj. Convenția de la Geneva prevede în mod expres facultatea persoanelor juridice de drept public de a încheia valabil convenții de arbitraj, iar Convenția de la Washington din 18 martie 1965 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state [14], prin definiție consacră capacitatea statelor sau a entităților de drept public de a fi părți la convenții de arbitraj în raporturi juridice internaționale.

Arbitrabilitatea obiectivă a litigiilor este determinată în corespundere cu legea statului de sediu al instanței arbitrale (*lex loci arbitri*). Restricțiile legale privind arbitrabilitatea obiectivă țin de ordinea publică și nu pot fi evitate prin voința părților. Nearbitrabilitatea litigiului este invocată din oficiu de jurisdicția statală competentă la orice etapă a procesului arbitral, inclusiv în cazul acțiunii în desființarea hotărârii arbitrale și cererii de încuviințare a executării acesteia.

În diferite sisteme juridice naționale, legislatorul a exclus anumite categorii de litigii de sub incidența mecanismului privat care este arbitrajul; acestea pot fi litigiile privind statutul persoanelor, litigiile care au ca obiect bunurile circuitul civil sau comercial al cărora este restricționat, litigiile din domeniile dreptului familiei, dreptului muncii, dreptului concurenței, dreptului proprietății intelectuale, insolvabilității etc. [6, p. 406-412]. Tendința care poate fi observată în evoluția legislațiilor naționale și a jurisprudenței este extinderea din ce în ce mai largă a domeniului materiilor arbitrabile [15].

În Republica Moldova nu pot face obiectul unei convenții arbitrale pretențiile care țin de dreptul familiei, pretențiile izvorâte din contractele de locațiune (chirie) a încăperilor de locuit, inclusiv litigiile cu privire la încheierea, validitatea, încetarea și calificarea unor astfel de contracte, pretențiile și drepturile patrimoniale cu privire la locuințe (art.3 Legea 23/2008). Prevederi ce restricționează arbitrabilitatea unor categorii de litigii sunt cuprinse și în alte legi. În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor legale la soluționarea unor chestiuni

în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj nr. 2 din 30.03.2015 [16] a fost sintetizată o listă a diferitelor categorii de litigii ce nu pot fi tranșate pe cale arbitrală. Potrivit acestei hotărâri explicative, nu pot face obiectul unei convenții arbitrale raporturile juridice pe care legea le atribuie expres în competența instanței de judecată. La acestea se referă următoarele raporturi: în care una din părți este o autoritate publică (de contencios administrativ, rezultate din acte administrative, raporturile fiscale, vamale), nu și pricinile în procedura insolvenței. Nu vor face obiect al convenției arbitrale și: litigiile ce privesc înstrăinarea bunurilor proprietății publice, conform clasificării din Codul civil și a altor legi; litigiile referitoare la dreptul la viață și sănătate; litigiile privind drepturile nepatrimoniale ale proprietății intelectuale (aspectele cu caracter patrimonial pot face obiectul examinării în arbitraj); alte litigii în privința cărora părțile nu pot încheia tranzacții (pct. 10, 11).

3. Forma convenției de arbitraj

Legislațiile naționale și instrumentele de drept uniform conțin soluții diferite. Unele sisteme juridice naționale cer expres un înscris ca condiție *ad validatem*. Alte sisteme naționale precizează că înscrisul este cerut ca condiție *ad probationem*. Convenția de la New-York în art.II paragraful 1 stabilește că „fiecare din Statele contractante este ținut să recunoască *convenția scrisă* prin care părțile se obligă să supună diferențele lor arbitrajului. În paragraful 2 al aceluiași articol se precizează că prin „*convenție scrisă* se înțelege o clauză compromisorie inserată într-un contract, sau un compromis semnat de părți, sau cuprins într-un schimb de scrisori sau telegrame”.

De notat că Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL) a adoptat, la a treizeci și noua sesiune din 2006, o „Recomandare privind interpretarea paragrafului 2 al articolului II și paragrafului 1 al articolului VII din Convenția privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, încheiată la New York la 10 iunie 1958” [17]. Recomandarea încurajează statele să aplice paragraful 2 al articolului II al Convenției, în conformitate cu principiul „legii celei mai favorabile” enunțat în paragraful 1 al articolului VII al Convenției vizate, recunoscând că cazurile descrise în aceasta nu sunt exhaustive. Recomandarea a fost elaborată ținând cont de utilizarea tot mai răspândită a comerțului electronic, precum și de legile și jurisprudența națională, care sunt mai favorabile decât Convenția de la New York în ceea ce privește cerințele de formă față de convențiile de arbitraj, procedura arbitrală și executarea hotărârilor arbitrale. În plus, Recomandarea încurajează statele să adopte articolul 7 revizuit din Legea-tip UNCITRAL, ale cărui două opțiuni oferă un regim mai favorabil pentru recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale decât cel al Convenției de la New York.

Legiuitorul din Republica Moldova a respectat recomandarea UNCITRAL și a introdus amendamentele respective în Legea 24/2008. Potrivit art.7 din această lege, convenția de arbitraj trebuie să fie scrisă (alin. 2). Totodată se precizează că convenția de arbitraj are formă scrisă dacă conținutul ei este consemnat în orice formă, indiferent de faptul că aceasta sau contractul au fost încheiate oral, prin acțiuni concludente sau prin alte mijloace (alin. 3). În acest sens, se va considera că condiția încheierii în scris a unei convenții de arbitraj este întrunită într-o comunicare electronică dacă informația care se conține în ea este accesibilă pentru referințele ulterioare. Comunicare electronică, în sensul legii vizate, înseamnă orice comunicare pe care părțile o fac prin intermediul mesajului de date. Acesta din urmă înseamnă informație generată, trimisă, primită sau salvată prin mijloace electronice, magnetice, optice sau similare, inclusiv schimb de date electronice, poștă electronică (e-mail), telegramă, telex sau telecopie, dar nelimitându-se la acestea (alin. 4). Se consideră că o convenție de arbitraj este scrisă și atunci când constă într-un schimb de cerere de arbitraj și de referință în care existența sa este pretinsă de o parte și nu este contestată de cealaltă parte (alin. 5). La fel, trimiterea într-un contract la un document ce conține o clauză compromisorie valorează ca o convenție de arbitraj scrisă dacă trimiterea este capabilă de a face clauza parte din contract (alin. 6). În sfârșit, legea vizată dispune că un viciu de formă al convenției de arbitraj poate a fi înlăturat în procedură arbitrată prin depunerea unei referințe dacă cel târziu odată cu referința nu este făcută obiecție cu privire la viciu (alin.7).

Convenției de arbitraj supuse legii Republicii Moldova, atunci când nu există prevederi speciale, îi sunt aplicabile reglementările generale privind efectele nerespectării formei scrise, cuprinse în art. 322

din Codul civil al Republicii Moldova, potrivit căroră nerespectarea formei scrise a actului juridic atrage nulitatea lui numai în cazul în care acest efect este expres prevăzut de lege sau prin acordul părților; în celelalte cazuri nerespectarea formei scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic. Este important de menționat că Legea 24/2008 nu prevede nulitatea convenției de arbitraj în cazul nerespectării formei scrise. Regula este diferită pentru arbitrajul intern. Potrivit art.8 alin.(2) din Legea 23/2008, sunt nule convențiile arbitrale încheiate verbal.

4. Conținutul convenției de arbitraj

În virtutea principiului libertății contractuale părțile convenției de arbitraj sunt libere să determine cuprinsul acestei convenții. În unele sisteme juridice naționale, legislatorul intervine pentru a stabili principalele mențiuni pe care trebuie să le cuprindă o convenție de arbitraj.

Bunăoară în SUA, potrivit *Federal Arbitration Act* cuprins în *United States Code* (titlul 9) convenția de arbitraj trebuie să conțină următoarele prevederi esențiale:

- acordul de arbitraj,
- litigiile care vor fi arbitrate (clauză largă sau restrânsă),
- regulile care vor guverna arbitrajul,
- instituția, dacă există, care va administra arbitrajul,
- locul arbitrajului,
- într-un acord internațional, limba arbitrajului,
- legea aplicabilă, dacă nu este prevăzută în altă parte a contractului,
- legea procedurală care se va aplica arbitrajului,
- numărul de arbitri și modul în care vor fi aleși și
- un acord referitor la faptul că o instanță de judecată se poate pronunța asupra sentinței [18].

Modul de redactare a convenției de arbitraj este determinat în funcție de tipul arbitrajului la care recurs părțile - instituționalizat sau *ad-hoc*. În cazul în care părțile optează pentru un arbitraj *ad-hoc*, convenția de arbitraj trebuie să fie exprimată într-o formulă detaliată care va reglementa întreaga complexitate a problemelor legate de desfășurarea procedurii de arbitraj.

Potrivit Convenției de la Geneva (art. 4 alin.1 lit. b), în cazul în care părțile decid că litigiile lor vor fi supuse unei proceduri arbitrale *ad-hoc*, ele vor avea în special facultatea:

- i. de a desemna arbitrii sau de a stabili modalitățile potrivit căroră vor fi desemnați arbitrii în caz de litigiu;
- ii. de a determina locul arbitrajului;
- iii. de a fixa regulile de procedură pe care le vor urma arbitrii.

Regulile de arbitraj ale instituțiilor permanente de arbitraj, de regulă, recomandă formule standardizate ale clauzelor de arbitraj care sunt suficient de largi pentru a îngloba toate litigiile susceptibile de a se ivi între părți referitor la contractul de fond și permit desfășurarea eficientă a unui arbitraj comercial internațional. De aceea este suficient să se folosească clauza de arbitraj model a instituției alese, care va examina litigiul conform regulilor sale.

De exemplu, clauza compromisorie recomandată de Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova pentru a fi inclusă în contractele comerciale are următorul conținut:

„Orice litigiu decurgând din sau în legătură cu acest contract, inclusiv referitor la încheierea, executarea ori desființarea lui, se va soluționa prin arbitrajul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova în conformitate cu Regulamentul acestei Curți. Hotărîrea arbitrală este definitivă și obligatorie” [19].

Clauza compromisorie standard inserată în Regulile de arbitraj ale Camerei de Comerț Internaționale de la Paris are următoarea redacție: *orice litigiu decurgând din sau în legătură cu prezentul contract va fi soluționat definitiv în conformitate cu prezentele Regulile de către unul sau mai mulți arbitri desemnați în conformitate cu Regulile menționate* [20].

O altă clauză model este recomandată de Asociația Americană de Arbitraj (AAA): *Any dispute ari-*

sing out of or relating to this contract, or the breach thereof, that cannot be resolved by mediation within 30 days shall be finally resolved by arbitration administered by the American Arbitration Association under its Commercial Arbitration Rules, and judgment upon the award rendered by the arbitrators may be entered in any court having jurisdiction. The arbitration will be conducted in the English language in the City of New York, New York, in accordance with the United States Arbitration Act. There shall be three arbitrators, named in accordance with such rules (orice dispută care decurge din sau legată de acest contract, sau încălcarea acestuia, care nu poate fi soluționată prin mediere în termen de 30 de zile, va fi soluționată definitiv prin arbitraj administrat de Asociația Americană de Arbitraj în conformitate cu Regulile sale de arbitraj comercial și judecata asupra sentința pronunțată de arbitri poate fi introdusă în orice instanță competentă. Arbitrajul se va desfășura în limba engleză în orașul New York, în conformitate cu Legea de arbitraj a Statelor Unite. Vor fi trei arbitri, numiți în conformitate cu aceste reguli) [21].

Cât de cuprinzătoare însă nu ar fi formulele clauzelor model, există unele chestiuni asupra cărora părțile ar trebui să convină suplimentar. Acestea vizează unele aspecte deosebit de importante pentru desfășurarea arbitrajului și care întăresc considerabil eficiența convenției de arbitraj. Aceste prevederi se referă la structura instanței de arbitraj, locul arbitrajului, limba în care se va desfășura procedura.

Structura instanței de arbitraj. Părțile pot decide ca soluționarea litigiului să fie efectuată de un arbitru unic sau de un complet de arbitri. Uneori se sugerează ca litigiile complexe și importante să fie supuse examinării a trei arbitri, fiecare din părți numind un arbitru, iar al treilea fiind acceptat de ambele părți sau de arbitrii numiți de ele, ori desemnat de autoritatea de numire (în calitate de autoritate de numire, pot fi, de exemplu, instituțiile care tutelează arbitrajul, instanțele de drept comun, etc.).

Locul arbitrajului prezintă importanță sub diferite aspecte:

a) dreptul aplicabil procedurilor de arbitraj deseori este dreptul țării în care acestea au loc (*lex loci arbitri*), ceea ce poate influența recunoașterea și executarea sentinței arbitrale. Este important ca părțile să verifice înainte de perfectarea convenției de arbitraj dacă statele ale căror resortisanți sunt ele, sunt părți la acorduri bilaterale sau multilaterale privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine.

b) În lipsa unor asemenea acorduri, este oportun ca locul arbitrajului să fie în țara unde părțile posedă bunuri susceptibile de urmărire.

c) Arbitrajele se desfășoară cel mai eficient în țările în care legile și jurisprudența privilegiază arbitrajul ca modalitate de soluționare a litigiilor, limitându-se imixtiunea autorităților statale în procesul de arbitraj și în hotărârile luate.

Limba procedurii arbitrale. În cazul arbitrajului internațional, întrucât părțile litigiului, deseori vorbesc în limbi diferite, este important să se stabilească limba procedurii. În lipsa unei indicații exprese în convenția de arbitraj, părțile de comun acord, cu asistența arbitrilor, vor decide în partea preliminară a procesului arbitral care va fi limba procedurii. Deseori părțile decid ca limba procedurii de arbitraj să fie limba dreptului aplicabil, sau limba în care a fost redactat contractul, sau limba oficială a țării pe teritoriul căreia se desfășoară arbitrajul.

Concluzii

În virtutea principiului libertății contractuale părțile convenției de arbitraj sun libere să determine cuprinsul acestei convenții, având facultatea de a o adapta la circumstanțele particulare raporturilor contractuale dintre ele. În procesul redactării convenției, părțile trebuie să fie atente să evite orice ambiguitate. Formulările neclare din cuprinsul convenției vor conduce la incertitudine și întârziere și pot împiedica sau chiar compromite procesul de soluționare a litigiului.

În special părțile trebuie să indice clar așa aspecte esențiale cum sunt legea aplicabilă convenției, structura instanței de arbitraj, locul arbitrajului, limba în care se va desfășura procedura. De asemenea, părțile ar trebui să țină cont de toți factorii care ar putea afecta caracterul executoriu al convenției conform dreptului aplicabil, incluzând aici normele imperative de la locul arbitrajului și de la locul estimat al punerii în executare.

La redactarea conținutului convenției de arbitraj este recomandabil să se utilizeze diferitele instrumente și surse, cum sunt clauzele-model elaborate de instituțiile permanente de arbitraj, doctrina, jurisprudența, ghidurile practice etc. Astfel, părțile ar putea să se conducă de unele instrumente internaționale universal recunoscute, de exemplu, Regulile arbitrale UNCITRAL din 2021 [22].

Referințe bibliografice:

1. Legea nr. 23 din 22-02-2008 cu privire la arbitraj. *Monitorul Oficial* nr. 88-89, art. 314, din 20.05.2008.
2. Legea nr. 24 din 22-02-2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional. *Monitorul Oficial* nr. 88-89, art. 316, din 20.05.2008
3. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. United Nations Document A/40/17. Disponibil: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf
4. EISEMANN, F. La clause d'arbitrage pathologique. În: *Commercial Arbitration Essays in Memoriam Eugenio Minoli*. Torino: Unione Tipografico-editrice Torinese, 1974, p.129-161.
5. FERNANDEZ ROZAS, J. C. *Le rôle des juridictions étatiques devant l'arbitrage commercial international*, *RCADI*, tome 290, 2001, p. 118.
6. RACINE, J.-P., SIIRIANEN, F. *Droit du commerce international*, Paris: Dalloz, 2018.
7. L'affaire Raffineries grecques Stran et Stratis Andreadis c. Grèce. [Accesat: 06.01.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22FRE%22%5D,%22appno%22:%5B%2213427/87%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D%7D>
8. KENFACK, H. *Droit du commerce international*. Paris: Ed. Dalloz, 2023.
9. Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine adoptată la New-York la 10 iunie 1958. [Accesat: 23.06.2024]. Disponibil: <https://www.newyorkconvention.org/11165/web/files/original/1/5/15464.pdf>
10. Convenția Europeană privind Arbitrajul Comercial Internațional adoptată la Geneva la 21 aprilie 1961. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/26821>
11. HASCHER, D.T. European Convention on International Commercial Arbitration of 1961. Commentary. In: *Yearbook Comm. Arb'n XXXVI* (2011), p. 504-562 [Accesat: 23.06.2024]. Disponibil: https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/media113534204360520hascher_commentary_on_the_european_convention_1961.pdf
12. Loi fédérale sur le droit international privé du 18 décembre 1987, art.178, (État le 1er septembre 2023). Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/fr
13. GOLDMAN, M. B. La lex mercatoria dans les contrats et l'arbitrage internationaux: réalité et perspectives. In: *Travaux du Comité français de droit international privé*, 1980, p. 221-270.
14. Convenția de la Washington din 18 martie 1965 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state. [Accesat: 23.06.2024]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/35208>
15. GUȚU, Z. *Studiul II. Consolidarea cadrului legal privind arbitrajul în Republica Moldova*. Chișinău, 2012. Disponibil: https://justice.gov.md/public/files/file/studii/studiu_2_arbitraj12_02.pdf
16. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2015, nr. 6, pag. 4.
17. Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958 (2006) [Accesat: 23.06.2024]. Disponibil: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/explanatorytexts/recommendations/foreign_arbitral_awards
18. TOWNSEND, J. M. Drafting Arbitration Clauses Avoiding the Deadly Sins. În: *Dispute Resolution Journal*, Vol. 58, No. 1, February, 2003, p.3.
19. Clauza compromisorie model. Disponibil: <https://arbitraj.chamber.md/clauza-compromisorie-model/>
20. Standard ICC Arbitration Clause. Disponibil: <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2016/11/Standard-ICC-Arbitration-Clause-in-ENGLISH.pdf>
21. Drafting Dispute Resolution Clauses. A Practical Guide. [Accesat: 23.06.2024]. Disponibil: https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/Drafting_Dispute_Resolution_Clauses-A_Practical_Guide.pdf

22. Règlement d'arbitrage de la CNUDCI. Disponibil: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/fr/21-07997_ebook_f.pdf

Date despre autor:

Aurel BĂIEȘU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova; vicepreședinte, arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova.

ORCID: 0000-0002-0218-446X

E-mail: aurel.baiesu@usm.md

Prezentat: 01.09.2025